

Herrnhuci - niemieccy pietystyczni husyci

Autor tekstu: **Sławomir Jeżmański**

Herrnhuci, albo inaczej **bracia morawscy**, to saksoński odłam braci czeskich a zarazem odłam luteranizmu, kontynuatorzy husytów. To pietystyczna grupa religijna o silnym podporządkowaniu życia rodzinnego celom religijnym przy jednoczesnym egalitarnym społeczeństwie. Za cel stawiali sobie zlikwidowanie różnic stanowych, rasowych poprzez m.in. zniesienie poddaństwa. Wywodzili się z doktryny morawskiego husytyzmu — ruchu społeczno-religijnego narodzonego w Czechach ([J. Hus](#)) na początku XV wieku skierowanego przeciwko władzy politycznej papieża, zależności politycznej od Niemiec oraz ustrojowi feudalnemu. Z czasem podzielili się na dwa odłamy: umiarkowanych kalikstynów i radykalnych taborytów. Taboryci pod wodzą J. Žižki prowadzili wojny religijno-narodowe w latach 1419-1434. Klęska pod Lipanami stanowiła zarazem ich kres; kalikstyści przetrwali do XVI wieku.

Jednak dopiero napór luteranizmu zmusił kalikstystów do schronienia się na wschodzie u schyłku XVII wieku. Pierwszym etapem ich wędrówki były Góry Łużyckie, na włościach [Mikołaja Ludwika von Zinzendrofa](#) (1700-1760). W 1772 roku założyli pierwszą osadę Herrnhut (Straż Pańska) w okolicach Bertelsdorfu. W latach 60 tych XVIII wieku w całej Łotwie i Estonii znalazło schronienie około 14-tysięcy herrnhutów, jednak szczyt fali emigracyjnej miał miejsce w latach 1765-1766. Tak duży napływ „innowierców” oraz ich działalność misyjna wywołał sprzeciw Cerkwi, która w 1743 roku doprowadziła do zakazu działalności Herrnhutów (Sam von Zinzendorf został nawet na krótki czas aresztowany).

Kolejnym etapem migracji herrnhutów stała się Rosja. Pozwolenie na ich osiedlanie wydała caryca Katarzyna II. Pierwszy raz zetknęła się z nimi we wspólnocie Barby w Zerbst. Herrnhuci mieli także silne lobby w braciach Czernyszow. Jeden z nich, Iwan, jeszcze jako poseł w Wiedniu, zaproponował oddanie swych ziem do dyspozycji herrnhutów. Drugi brat Zachar, poznał grupę podczas wojen śląskich. Właśnie Zachar wystąpił do carycy o pozwolenie na osiedlenie herrnhutów na swych ziemiach pod Moskwą. Propozycja ta spotkała się z ponowną niechęcią Cerkwi. Bracia zaproponowali, iż herrnhuci przyjmą status kościoła podporządkowanego Cerkwi ortodoksyjnej, jednak Cerkiew uznała misyjną działalność wspólnoty za nazbyt ryzykowną dla kościoła wschodniego.

Koniec końców herrnhuci osiedlili się nad Wołgą, w guberni Astrachania. W 1765 roku założyli wspólnotę „sarepta” położoną pomiędzy Wołgogradem, a Astrachaniem u ujścia Wołgi (400 km na południe od głównego skupiska Niemców nadwołżańskich). Zgonie z negocjowanymi dwa lata warunkami herrnhuci dostali 5800 dziesięcin (6322 ha) w wieczystej dzierżawie. Otrzymali prawo do samodzielnego wykonywania zadań policyjnych i regulowania spraw majątkowych. Wspólnota mogła przyjmować na swój obszar cudzoziemców i wystawiać im paszporty. Jej członkowie zwolnieni byli ze służby wojskowej, a podatki miały zostać ustalone po 30 latach. Przyznane im zostały kredyty gotówkowe i materiałowe oraz możliwość utrzymywania własnego przedstawicielstwa w Sankt Petersburgu..

Ziemia na której osiedlili się herrnhuci nie sprzyjała uprawie zbóż, dlatego gospodarka rolnicza kolonii opierała się głównie na warzywach, owocach, tytoniu i winnej latorośli. W 1768 roku powstał zakład tytoniowy, w 1771 roku wytwórnia win, a w 1772 roku browar. W 1773 roku „odkryto” lecznicze źródło, dzięki któremu z całej Rosji przyjeżdżało do 300 pensjonariuszy rocznie. Ale mieszkańcy kolonii nie byli znani w medycznym światku za sprawą jedynie leczniczego źródła. Dużą renomą cieszyli się sarepscy lekarze i farmaceuci, zwłaszcza w niemieckich koloniach i Petersburgu, chociaż pierwsza apteka w kolonii powstała dopiero w 1776 roku. Opracowali oni recepturę maści leczniczej „sarpeskiego balsamu”. Kolonia znana Racjonalista.pl

N. L. Graf v. ZINZENDORF.

była także z sarpinki — materiału powstałego z połączenia bawełny i lnu. Jego wytwarzanie rozpoczęło już w połowie XIX wieku. Duży przyrost naturalny, gwarantował duży zbyt dla wyprodukowanego materiału. Jednak by rozwijać produkcję, herrnhuci musieli zlecić wykonywanie części prac mieszkańcom okolicznych wsi.

Największą popularność kolonia herrnhutów zawdzięczała rodzinie Glietsch, założycielom dwóch największych w całej Rosji fabryk musztardy. Prestiż musztardy podkreślał fakt, iż była dostarczana na dwór carski. Dzięki temu fabryki Johana Caspera Glietscha uzyskały status monopolisty w Rosji. Imperium rodziny Glietsch istniało do początku XX wieku. Wobec zawieruchy wojennej i rewolucyjnej oraz załamania rynku musztardy ostatni przedstawiciel rodziny Albert Giletsch wyemigrował do Szwajcarii

Rozwój samej kolonii herrnhutów zahamowało powstanie Pugaczowa (1774) w obliczu którego prawie cała wspólnota zmuszona została do ucieczki do Astarchania. Zmierzch kolonii zaczął się w połowie XIX wraz z kłopotami ze sprzedażą na zewnątrz swoich produktów (zwłaszcza sarpinki), osłabieniem rosyjskiej waluty i licznymi pożarami, które nawiedzały kolonie w latach 1810-1823. Pomimo otrzymania kredytów po powstaniu i pożarach na przewyższenie klęsk, sytuacja nie uległa poprawie. Dodatkowo w 1822 roku władze wydały zakaz prowadzenia przez herrnhutów działalności misyjnej wśród niechrześcijańskich narodów w państwie. Sytuacji ta wymusiła asymilację wspólnoty z innymi Niemcami nadwołżańskimi w Rosji. Postępująca sekularyzacja kolonii sprawiła, iż w 1892 roku utraciła uprzywilejowany status kolonijny. Dwa lata później herrnhuci przyłączyli się do Kościoła ewangelicko-luterańskiego w Rosji.

Podobna tematyka na: [Discours Five, M.L. von Zinzendorf](#)

Sławomir Jeżmański

Student administracji Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego.

[Pokaż inne teksty autora](#)

(Publikacja: 06-01-2006)

[Oryginał..](http://www.racjonalista.pl/kk.php/s,4541) (<http://www.racjonalista.pl/kk.php/s,4541>)

Contents Copyright © 2000-2008 Mariusz Agnosiewicz

Programming Copyright © 2001-2008 Michał Przech

Autorem tej witryny jest Michał Przech, zwany niżej Autorem.

Właścicielem witryny są Mariusz Agnosiewicz oraz Autor.

Żadna część niniejszych opracowań nie może być wykorzystywana w celach komercyjnych, bez uprzedniej pisemnej zgody Właściciela, który zastrzega sobie niniejszym wszelkie prawa, przewidziane w przepisach szczególnych, oraz zgodnie z prawem cywilnym i handlowym, w szczególności z tytułu praw autorskich, wynalazczych, znaków towarowych do tej witryny i jakiegokolwiek ich części.

Wszystkie strony tego serwisu, wliczając w to strukturę katalogów, skrypty oraz inne programy komputerowe, zostały wytworzone i są administrowane przez Autora.

Stanowią one wyłączną własność Właściciela. Właściciel zastrzega sobie prawo do okresowych modyfikacji zawartości tej witryny oraz opisu niniejszych Praw Autorskich bez uprzedniego powiadomienia. Jeżeli nie akceptujesz tej polityki możesz nie odwiedzać tej witryny i nie korzystać z jej zasobów.

Informacje zawarte na tej witrynie przeznaczone są do użytku prywatnego osób odwiedzających te strony. Można je pobierać, drukować i przeglądać jedynie w celach informacyjnych, bez czerpania z tego tytułu korzyści finansowych lub pobierania wynagrodzenia w dowolnej formie. Modyfikacja zawartości stron oraz skryptów jest

zabroniona. Niniejszym udziela się zgody na swobodne kopiowanie dokumentów serwisu Racjonalista.pl tak w formie elektronicznej, jak i drukowanej, w celach innych niż handlowe, z zachowaniem tej informacji.

Plik PDF, który czytasz, może być rozpowszechniany jedynie w formie oryginalnej, w jakiej występuje na witrynie. **Plik ten nie może być traktowany jako oficjalna lub oryginalna wersja tekstu, jaki zawiera.**

Treść tego zapisu stosuje się do wersji zarówno polsko jak i angielskojęzycznych serwisu pod domenami Racjonalista.pl, TheRationalist.eu.org oraz Neutrum.eu.org.

Wszelkie pytania prosimy kierować do redakcja@racjonalista.pl